

УДК 658.342.124

doi: 10.20998/2313-8890.2021.01.05

Мищенко Володимир Акимович, доктор екон. наук, професор кафедри міжнародного бізнесу та фінансів, тел.+38(050) 5 34 68 38 ; E-mail : vladmish30@gmail.com;

Фоцій Петро Миколайович, кандидат екон. наук, доцент, доцент кафедри менеджменту та оподаткування, тел.+38(050) 5 34 68 38 ; E-mail: petr.foshiy@mail.ru;

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Харків, Україна. вул. Кирпичева, 2, м. Харків, Україна, 61002.

Горобець Ірина Ігорівна, асистент кафедри менеджменту; тел.+38(095)5532979; E-mail: idomnina89@gmail.com;

Херсонський міжнародний університет бізнесу і права, вулиця 49-ї Гвардійської Дивізії, 37-41, Херсон, Херсонська область, 73000.

ПРОБЛЕМИ СТАБІЛЬНОСТІ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ КОНДИТЕРСЬКОЇ ГАЛУЗІ

Анотація. В статті обґрунтовано актуальність вирішення проблеми стабільності фінансового стану підприємств кондитерської галузі. Показано, що за останніми наявними даними, обсяг світового кондитерського ринку за 2016-2018 рр. зріс на 3,2% й склав близько 157,64 млрд. дол. США. Середньорічні темпи зростання обсягів споживання кондитерських виробів у 2016-2018 р.р. були на рівні 2,1% а їх об'єм досягнув 15,15 млн.т. за підсумками 2018 року. Розглянуто світовий досвід забезпечення стабільності підприємств кондитерської галузі. За результатами аналізу на 10 найбільших країн припадає близько 76% світового ринку обсягів продажу кондитерських виробів. До країн з високим рівнем стабільного споживання відносяться Великобританія, Франція, США. Росія й Китай представляють країни з потенційним містким ринком, тобто вони мають можливості значно розширити свої внутрішні ринки кондитерської продукції за рахунок підвищення стабільності їх фінансового стану та стимулювання платоспроможного попиту населення. Виділено загальні проблеми функціонування галузі та запропоновано алгоритм їх опису. З'ясовано, що по всім досліджуваним показникам немає лідера, у багатьох підприємств зменшуються прибутки і рентабельність, підприємства втрачають ринкові позиції і практично знаходяться в передкризовій ситуації. Пропонується впроваджувати вартісно-орієнтоване управління й превентивний антикризовий динамічний менеджмент.

Ключові слова: конкуренція, виробник, споживач, експорт, імпорт, товарооборот, ринок, рентабельність, фінанси

Mishchenko Vladimir Akimovich, Doctor of Economics. Sciences, Professor of International Business and Finance, tel. + 38 (050) 5 34 68 38; E-mail: vladmish30@gmail.com;

Foshchiy Peter Nikolaevich, Candidate of Economics. Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Management and Taxation, Tel. + 38 (050) 5 34 68 38; E-mail: petr.foshiy@mail.ru;
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkiv, Ukraine. st. Kirpicheva, 2, Kharkiv, Ukraine, 61002.

Gorobets Iryna Igorevna, Assistant of the Department of Management; Tel. + 38 (095) 5 53 29 79; E-mail: idomnina89@gmail.com;

Kherson International University of Business and Law, 49-41 Guards Division Street, 37-41, Kherson, Kherson Region, 73000.

PROBLEMS OF STABILITY OF FINANCIAL STATUS OF CONFECTIONERY ENTERPRISES

Abstract. The article justifies the relevance of solving the problem of financial status stability of confectionery industry enterprises. It is shown that according to the most recent figures, the volume of the world confectionery market for 2016-2018 increased by 3.2% and was approximately US\$ 157.64 billion. The average annual growth rate of confectionery products consumption during 2016-2018 was at 2.1% and reached 15.15 million tons at the end of 2018. The world experience of ensuring the stability of confectionery industry enterprises is addressed. Based on a review, the 10 largest countries account for about 76% of the world market of confectionery sales. Countries with high stable consumption are: the United Kingdom, France, and the United States. Russia and China are countries with a potentially large market, i.e they have the opportunity to significantly expand their domestic confectionery products markets by increasing the stability of their financial status and stimulating the effective demand from the population. The common problems of the industry functioning are highlighted and the algorithm of their description is offered. It was found that there is no leader for all the examined indicators, many companies are

losing profits and profitability, enterprises are losing bargaining power and are virtually in a pre-crisis situation. It is proposed to introduce value-driven management and preventive anti-crisis dynamic management.

Keywords: competition, producer, consumer, export, import, trade, market, profitability, finance

Мищенко Владимир Акимович, доктор экон. наук, профессор кафедры международного бизнеса и финансов, тел.+38(050) 5 34 68 38; E-mail : vladmish30@gmail.com;

Фоций Петр Николаевич, кандидат экон. наук, доцент, доцент кафедры менеджмента и налогообложения, тел.+38(050) 5 34 68 38 ; E-mail: petr.foshiy@mail.ru;

Национальный технический университет «Харковский политехнический институт», Харьков, Украина. ул. Кирпичева, 2, м. Харьков, Украина, 61002.

Горобец Ирина Игоревна, ассистент кафедры менеджмента; тел.+38(095)5 53 29 79; E-mail: idomnina89@gmail.com;

Херсонский международный университет бизнеса и права, улица 49-й Гвардейской Дивизии, 37-41, Херсон, Херсонская область, 73000.

ПРОБЛЕМЫ СТАБИЛЬНОСТИ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЙ КОНДИТЕРСКОЙ ОТРАСЛИ

Аннотация. В статье обоснована актуальность решения проблемы стабильности финансового состояния и предприятий кондитерской отрасли. Показано, что по последним данным, объём Всемирного кондитерского рынка за 2016-2018 гг. вырос на 3,2% и составил около 157 640 000 000. Долл. США. Среднегодовые темпы роста объемов потребления кондитерских изделий в 2016-2018 гг были на уровне 2,1%, а их объём достигли 15,15 млн.т. по итогам 2018 года. Рассмотрен мировой опыт обеспечения стабильности предприятий кондитерской отрасли. По результатам анализа на 10 наибольших стран приходится около 76% Всемирного рынка объёмов продаж кондитерских изделий. К странам с высоким уровнем стабильного потребления относятся Великобритания, Франция, США. Россия и Китай представляют страны с потенциальным емким рынком, то есть они имеют возможности значительно расширить свои внутренние рынки кондитерской продукции за счет повышения стабильности их финансового состояния и стимулирования платоспособного спроса населения. Выделены общие проблемы функционирования отрасли и предложен алгоритм их описания. Установлено, что по всем исследуемым показателям нет лидера, у многих предприятий уменьшаются доходы и рентабельность, предприятия теряют рыночные позиции и практически находятся в предкризисной ситуации. Предлагается внедрять ценностно-ориентированное управление и превентивный антикризисный динамичный менеджмент.

Ключевые слова: конкуренция, производитель, потребитель, экспорт, импорт, товарооборот, рынок, рентабельность, финансы

Постановка проблеми. Для забезпечення стабільного розвитку промислового підприємства недостатньо мати конкурентоспроможну продукцію, розвинені виробничі технології та розгалужену систему збуту продукції. Сучасний ринок характеризується високим рівнем трансформаційних викликів, насиченістю різноманітними видами продукції та продуктами-субститутами. Це вимагає від підприємств швидкого реагування в напрямку підвищення якості продукції, вдосконалення систем управління та пошук шляхів досягнення конкурентних переваг. Для кондитерських підприємств характерним є функціонування їх в умовах високого внутрішнього й зовнішнього конкурентного середовища. Тому доцільним є визначення особливостей розвитку цієї галузі з урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів та виділення основних проблем в цьому процесі для прийняття відповідних стратегій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблеми присвятили праці провідні науковці: Голубков, Г. Я., С. О. Зубков, Т. А. Д'яченко, М. І. Книш, О. П. Косенко, Н. С. Краснокутська, Г. Мінцберг, Н. С. Педченко, М. Портер, А. Дж. Стрікланд, А. А. Томпсон, Р. А. Фатхутдінов та інші. Проте, питання оцінки впливу специфічних факторів на діяльність кондитерської галузі та результативність її підприємств є недостатньо вирішеними і потребують подальшого розгляду та поглиблення.

Формулювання цілей статті (постановка задачі). Оцінка особливостей конкурентного середовища кондитерської галузі й визначення напрямів забезпечення її стабільного розвитку.

Викладення основного матеріалу. В харчовій промисловості кондитерська галузь займає особливе місце як і в економіці України в цілому. Аналіз сучасного стану і перспектив розвитку кондитерського ринку в Україні свідчить про те, що основним джерелом формування пропозиції на ринку є національне виробництво, продукція якого становить близько 95% в загальному обсязі [1]. Українські кондитерські підприємства експортують свою продукцію у більш ніж 50 країн світу [2]. Значні можливості експортної діяльності забезпечується широким асортиментом національної кондитерської продукції, яка поділяється на борошняні, шоколадні та цукрові кондитерські вироби відповідно до Номенклатури продукції промисловості, затвердженої Наказом Держкомстату України від 30.08.2002 р. №320 [3]. Середньорічні темпи зростання обсягів споживання кондитерських виробів у 2016-2018 рр. були на рівні 2,1% а їх об'єм досягнув 15,15 млн. т. за підсумками 2018 року.

Сьогодні обсяги виробництва кондитерських товарів дозволяють забезпечувати потреби внутрішнього ринку й створюють значний експортний потенціал. За останніми наявними

даними, обсяг світового кондитерського ринку за 2016-2018 рр. зріс на 3,2% й склав близько 157,64 млрд. дол. США (табл. 1.) [4].

Таблиця 1.
Обсяги світового кондитерського ринку в 2018 році

№	Країна	Продажі, млрд. дол. США	У % до обсягу світового ринку
1	США	32,30	20,49%
2	Бразилія	12,50	7,93%
3	Великобританія	12,70	8,06%
4	Росія	11,80	7,49%
5	Китай	10,40	6,60%
6	Німеччина	12,20	7,74%
7	Японія	9,80	6,22%
8	Франція	7,60	4,82%
9	Італія	5,90	3,74%
10	Мексика	4,70	2,98%
Інші		37,74	23,94%
Усього ТОП-10		119,90	76,06%
Усього		157,64	100,00%

Джерело: [11, с.64]

За результатами аналізу на 10 найбільших країн припадає близько 76% світового ринку обсягів продаж кондитерських виробів. До країн з високим рівнем споживання відносяться Великобританія, Франція, США. Росія й Китай представляють країни з потенційним містким ринком тобто вони мають можливості значно розширити свої внутрішні ринки кондитерської продукції за рахунок стимулювання платоспроможного попиту населення.

За результатами аналізу можна також констатувати, що окрім високого рівня концентрації кондитерського ринку за обсягами виробництва експорту та імпорту має місце його висока концентрація за головними виробниками. Так, на ТОП-10 найбільших виробників солодоців за підсумками 2017 року припадає близько 55% ринку, при цьому 3 компанії базуються в США, 2 – в Швейцарії, 2 – в Німеччині та по одній в Мексиці, Японії та Італії (табл. 2).

Таблиця 2.

ТОП-10 кондитерських компаній за підсумками 2018 року

Місце в світі	Кондитерська компанія	Чисті продажі, млрд. дол. США	Кількість працівників, тис. осіб	Кількість фабрик, од.
1	Mars Inc. (США)	16,80	32,0	51
2	Mondelēz International Inc. (США)	15,48	100,0	223
3	Barcel SA (Мексика)	14,10	3,0	3
4	Nestlé SA (Швейцарія)	12,81	281,0	443
5	Meiji Co Ltd. (Японія)	12,43	15,3	29
6	Hershey Foods Corp. (США)	6,46	14,0	8
7	Ferrero Group (Італія)	5,63	21,9	18
8	Haribo GmbH & Co. (Німеччина)	3,03	6,0	15
9	Chocoladenfabriken Lindt & Sprüngli AG (Швейцарія)	2,79	7,8	8
10	August Storck (Німеччина)	2,27	4,5	5
24	ROSHEN (Україна)	1,28	10,0	6
43	Конті (Україна)	0,52	10,0	5
67	ABK (Україна)	0,28	8,0	3

Джерело: [11, с.66]

Найбільший обсяг продажів у 2017 році здійснила американська компанія Mars Inc., яка представляє популярні у світі торгові марки Mars, M&M's, Snickers, Dove (шоколад), Extra, Orbit та ін.

До рейтингу Candy Industry ТОП-100 кондитерських компаній світу потрапили 3 українські виробники: кондитерська корпорація ROSHEN, виробниче об'єднання «Конті» та кондитерська компанія АВК (24-е, 43-е, та 67-е місця). [5] Однак за останні роки їх позиції значно погіршилися, так у 2016 вони займали 18-е, 31-е, та 50-е місця відповідно [1].

Світовий експорт кондитерських виробів має меншу концентрацію в порівнянні з імпортом. На 10 найбільших імпортерів припадає близько 69% світового експорту, а на 10 найбільших експортерів – 51,37% імпорту. Це свідчить про високий рівень конкуренції між головними експортерами кондитерської продукції.

Оскільки кондитерські вироби не є товарами першої необхідності, попит на них завжди залежить від рівня доходу споживачів. В зв'язку з цим, країни Зхідної Європи характеризуються найвищим показником споживання солодощів на душу населення.

Найбільше цукрових кондитерських виробів споживають у Швеції, Фінляндії та Данії, шоколадної продукції – у Швейцарії, Норвегії та Великобританії, борошняних кондитерських виробів – у Нідерландах, Бельгії та Італії [2].

Міжнародна торгівля кондитерськими товарами є достатньо розвиненою. За підсумками 2018 року обсяг експорту кондитерських виробів оцінюється в 30,99 млрд. дол., при цьому, найбільшим експортером солодощів з обсягом експорту 3,26 млрд. дол. та часткою 10,52% від загального експорту в 2016 році були США [2]. Значний обсяг кондитерської продукції в 2018 році експортували Росія й Китай (1,97 млрд. дол. та 1,78 млрд. дол. відповідно). Україна посіла 36-е місце в світі з обсягом експорту в 189,44 млн. дол. та часткою 0,61%. посіла 36-е місце. У 2018 році Бразилія була найбільшим імпортером солодощів з часткою в 38,07% загальносвітового експорту. Україна посідає 29 місце з обсягом імпорту в 167,6 млн. грн. та часткою 0,54% серед найбільших імпортерів [4].

Кондитерський ринок України є достатньо висококонцентрованим. На ньому працюють близько 800 компаній. Сьогодні певну частину українського виробництва й ринку контролюють зарубіжні кондитерські компанії, які вкладають значні кошти в розвиток місцевих підприємств. Кілька великих світових концернів присутні на цьому

ринку: Nestlé (ПАТ «Львівська кондитерська фірма Світоч»), Mondelez International Inc (ПАТ «Монделіз Україна»), Western NIS Enterprise Fund (ПАТ «АВК»), Sigma Bleyzer (ПрАТ «Домінік»), Trilini International (ПрАТ «КФ «Харків'янка»). Окремі зарубіжні інвестори будують на українській території свої виробництва, наприклад, німецька шоколадна фабрика Rainford у Дніпропетровську. Безпосереднє виробництво в Україні є більш вигідним, ніж експорт кондитерських виробів. Решта фабрик в своїй більшості належать колективу підприємств і українським інвесторам [6]. Деякі експерти [6] також вважають, що на сьогодні нові національні компанії не з'являються на українському ринку кондитерських виробів, оскільки складно повторити проекти великих компаній, однак не можна відкидати ймовірність появи нових світових компаній на цьому кондитерському ринку.

На будь-якому ринку споживачі є важливою конкурентною силою. Для усіх виробників України, в тому числі і кондитерських виробів, 2016-2017 роки були дуже важкими. Внаслідок зниження купівельної спроможності населення споживачі стали обмежувати покупки необов'язкових продуктів, почали більше економити й розважливіше підходити до вибору товарів [4]. Інфляція в цей період призвела до значного подорожчання кондитерських виробів, в першу чергу, через суттєву залежність виробництва від імпоротної сировини. Динаміка індексу споживчих цін на кондитерські вироби приведена на рис.1. Окремі вітчизняні підприємства, які працюють на імпортній сировині, не можуть значно знизити собівартість виробництва, оскільки вона дорожчає із-за кліматичних умов, наприклад, в Африці (дощі, засуха, відстала технологія збору урожаю), що, в свою чергу, призводить до підвищення цін. Ринок цукру характеризується високим ступенем державного регулювання, що збільшує ризиковість впливу на кондитерську промисловість.

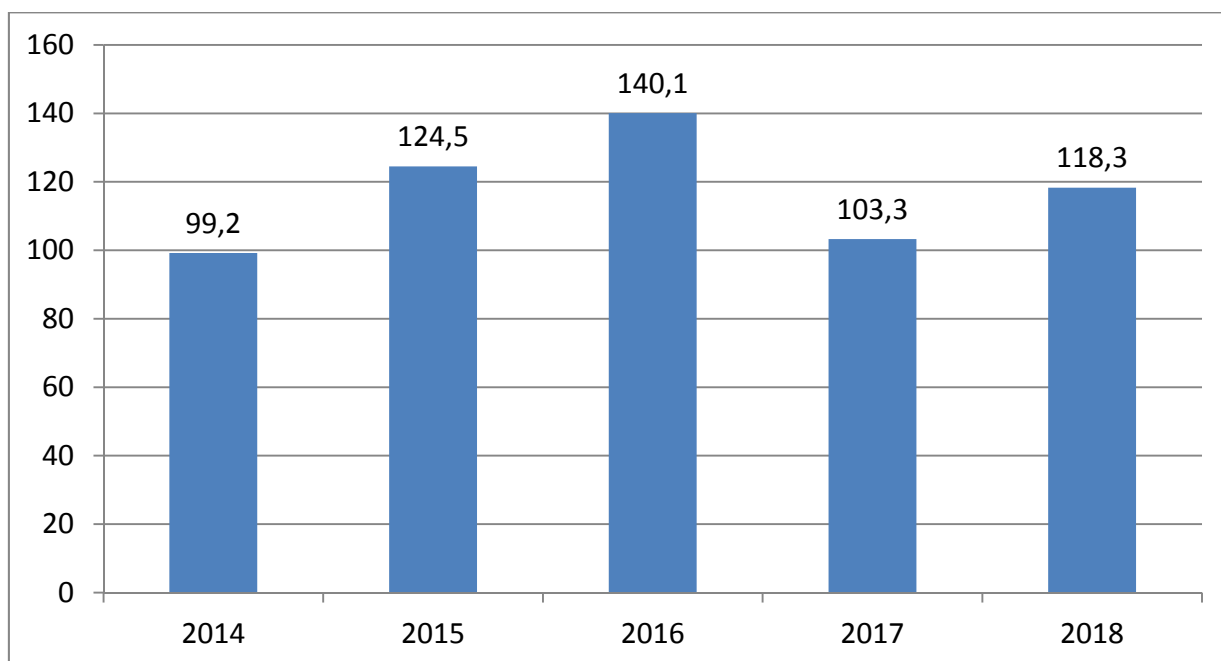

Рис. 1. Динаміка індексу споживчих цін на кондитерські вироби. Джерело: [11, с.68]

Зростання цін на кондитерські вироби в Україні обумовлюється також введенням в 2016 році додатковим імпортним збором у розмірі 10% на товарні групи 1-24 за УКТЗЕД, до яких відносяться какао-боби, какао-масло і какао-порошок, які необхідні для виробництва шоколаду [8]. З метою утримання ринкових позицій деякі вітчизняні

кондитерські підприємства обрали стратегію мінімізації витрат з одночасним погіршенням якості. Однак, це не допомогло суттєво збільшити попит на кондитерські вироби. За даними Державної служби статистики обсяги виробництва кондитерської галузі України за підсумками 2018 року збільшилися лише на 0,83% в натуральному вираженні в порівнянні з 2017 роком [7]. Зростання обумовлене як зміною споживчих переваг в сторону більш дешевої продукції, так і низкою сприятливих факторів для виробників (відсутністю масових скорочень робітників і банкрутств підприємств, коливанням курсу національної валюти, від чого кондитерська галузь отримала перевагу, тому що більша частина виробленої кондитерської продукції орієнтована на експорт). За оцінками експертів, у наступні два-три роки варто очікувати щорічний приріст ринку на 3-5 % в натуральному вираженні [6].

Аналіз тенденцій стану ринку та попиту дає можливість зробити висновки, що вітчизняний споживач віддає перевагу власному виробнику. Це пов'язано з кількома факторами [1]: а) вітчизняні цукерки дешевше, ніж імпортні; б) якість не поступається імпортним цукеркам; в) широкий асортимент продукції дозволяє знайти товар і задовольнити будь-який попит.

Характерною особливістю кондитерського ринку є те, що, з однієї сторони, відчувається витіснення невеликих підприємств з ринку внаслідок зростання потужностей виробництва ринкових лідерів, а з другої – прихід до галузі нових підприємств. Тому можна сказати, що такий ринок динамічно розвивається й дає можливість вирішення широкого спектру питань: від проведення маркетингових досліджень для виведення нових товарів на ринок до формування стратегій поведінки з метою підвищення конкурентоспроможності продукції. Безумовно, цей процес потребує забезпечення стабільності фінансового стану, особливо з урахуванням того, що підприємства ринку кондитерських виробів відчують посилення конкуренції, внаслідок чого виникає необхідність в оцінюванні не тільки їх поточного, а й перспективного стану [1].

Оскільки взагалі споживачі значно впливають на національну кондитерську промисловість, а їх попит суттєво обмежений доходами, впливу на кондитерському ринку набувають виробники товарів-замінників. Вони виконують ті ж самі функції, що й основні продукти, але використовуються іншими групами споживачів, оскільки задовольняють їх конкретні потреби і мають значно нижчу ціну. В цілому товари - замінники стимулюють підприємствам вдосконалювати своє виробництво [6].

Висновки із проведеного дослідження. Характерною особливістю кондитерського ринку є недостатній рівень стабільності його фінансового стану. Це є причиною того, що, з однієї сторони, спостерігається витіснення невеликих підприємств з ринку внаслідок зростання потужностей виробництва ринкових лідерів, а з другої – прихід до галузі нових підприємств. Сьогодні на ринку немає кондитерських підприємств із стабільними показниками в абсолютному вимірі й темпах росту в процентному відношенні по всіх зазначених показниках. У той же час, ринок динамічно розвивається й можна прогнозувати появлення ознак стабільності його фінансового стану.

Список використаної літератури:

1. Тенденції розвитку кондитерського ринку України в сучасних умовах. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/9/53.pdf>
2. Огляд кондитерського ринку України // Національне рейтингове агентство «Рюрик». URL: <http://rurik.com.ua/our-research/sectoral-reviews.html>
3. Про затвердження Номенклатури продукції промисловості від 30.08.2002 р. №320. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0320202-02>
4. Галушко О.С. Тенденції розвитку ринку кондитерських виробів та особливості трансформації у системі цінностей його учасників // Актуальні проблеми економіки. – 2018. – № 1. – С. 15–21.
5. Roshen занял 24-е место в Топ-100 кондитерских компаний мира. URL: <https://pl.com.ua/roshen-zanyal-24-e-mesto-v-top-100-konditerskih-kompanij-mira/>

6. Кондитерська промисловість України. Кондитер України. URL: <http://www.ukrkonditer.kiev.ua>
7. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Розвиток ринку кондитерських виробів в Україні: конкурентні аспекти. URL: <http://intkonf.org/girchuk-o-levitska-a-o-rozvitok-rinku-konditerskih-virobiv-v-ukrayini-konkurentni-aspekti/>
9. Дослідження сучасного стану та динаміки вітчизняного кондитерського ринку. URL: <http://global-national.in.ua/archive/8-2016/132.pdf>
10. Дяченко Т. А. Теоретико-методичні засади оцінки конкурентного середовища та конкурентної позиції підприємства на ринку // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 4. – с. 203–208.
11. Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

References:

1. Tendentsii rozvytku kondyterskoho rynku Ukrainy v suchasnykh umovakh. Available at: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/9/53.pdf>
2. Ohliad kondyterskoho rynku Ukrainy. Natsionalne reitynhove ahentstvo «Riuryk». Available at: <http://rurik.com.ua/our-research/sectoral-reviews.html>
3. Pro zatverdzhennia Nomenklatury produktsii promyslovosti vid 30.08.2002 r. №320. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0320202-02>
4. Halushko O.S. Tendentsii rozvytku rynku kondyterskykh vyrobiv ta osoblyvosti transformatsii u systemi tsinnostei yoho uchasnykiv. Aktualni problemy ekonomiky. 2018. № 1. S. 15–21.
5. Roshen zaniav 24-e mesto v Top-100 kondyterskykh kompaniy myra. Available at: <https://pl.com.ua/roshen-zanyal-24-e-mesto-v-top-100-konditerskih-kompanij-mira/>
6. Kondyterska promyslovist Ukrainy. Kondyter Ukrainy. Available at: <http://www.ukrkonditer.kiev.ua>
7. Derzhavna sluzhba statystyky. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Pozvytok rynku kondyterskykh vyrobiv v Ukraini: konkurentni aspekty. Available at: <http://intkonf.org/girchuk-o-levitska-a-o-rozvitok-rinku-konditerskih-virobiv-v-ukrayini-konkurentni-aspekti/>
9. Doslidzhennia suchasnoho stanu ta dynamiky vitchyznianoho kondyterskoho rynku. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/8-2016/132.pdf>
10. Diachenko T. A. Teoretyko-metodychni zasady otsinky konkurentnoho seredovyshecha ta konkurentnoi pozytsii pidpriemstva na rynku. Marketynh i menedzhment innovatsii. 2012. № 4. s. 203–208.
11. Derzhavna sluzhba statistiki. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>

Надійшла до редакції 27.12.2020 р.